

ZAMONAVIY LINGVODIDAKTIKADA SINFINI BOSHQARISH VA
O'QUVCHI MARKAZLI YONDASHUV

Nasimova Dilbar Baxodurovna

O'qituvchi

Samarqand davlat chet tillar instituti

O'zbekiston, Samarqand. Dilbarbeki7@gmail.com

Caroline Brillant

Enseignante

CFLE, Université de Poitiers

UFR Lettres et Langues

France, Poitiers. caroline.brillant@univ-poitiers.fr

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy lingvodidaktikada sinfini boshqarish (la gestion de classe) masalasi yoritilgan bo'lib, u faqat tartib-intizomni ta'minlash emas, balki til o'rganish uchun samarali pedagogik muhit yaratish jarayoni sifatida tahlil qilinadi. Maqolada o'qituvchining an'anaviy bilim beruvchi rolidan voz kechib, fasilitator, motivator va pedagogik jarayonni boshqaruvchi sifatidagi yangi funksiyalari ko'rsatib berilgan. Shuningdek, pedagogik yondashuv, sinf ritüallari, interaktiv metodlar, ko'rsatmalarni boshqarish hamda differensial ta'lim kabi asosiy komponentlar ilmiy va amaliy jihatdan tahlil qilingan. Ushbu yondashuvlar o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasi, mustaqil fikrlashi va ijtimoiy faolligini rivojlantirishga xizmat qilishi asoslab berilgan. Maqola zamonaviy ta'lim jarayonini insonparvar, interaktiv va o'quvchi markazli tizim sifatida talqin qiladi.

Kalit so'zlar: Zamonaviy lingvodidaktika, sinfini boshqarish, la gestion de classe, pedagogik yondashuv, kommunikativ kompetensiya, differensial ta'lim, interaktiv metodlar, scaffolding, sinf ritüallari, o'quvchi markazli ta'lim.

Zamonaviy lingvodidaktikada sinfini boshqarish (la gestion de classe) shunchaki tartib-intizom o'rnatish emas, balki til o'rganish uchun qulay ekotizim yaratish san'atidir. Bu jarayonda o'qituvchi o'zining an'anaviy bilim beruvchi rolidan voz kechib, jarayonni boshqaruvchi, motivator, fasilitator va pedagogik muhandis sifatida namoyon bo'ladi. Bunday yondashuv o'quvchilarning nafaqat bilim olishiga, balki ularning kommunikativ kompetensiyasi, mustaqil fikrlashi hamda ijtimoiy faolligini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bunday yondashuvlarga quyidagilarni kiritish mumkin:

1. Pedagogik yondashuv: o'quvchiga hurmat asosida shakllangan nufuz (La posture de l'enseignant: vers une autorité bienveillante). Bunda o'qituvchining sinfdagi o'rni o'quvchilarning psixologik xavfsizligini ta'minlashga xizmat qilishi zarur. Zamonaviy pedagogikada bu holat posture d'étayage (qo'llab-quvvatlovchi pozitsiya) deb ataladi. Mazkur yondashuvda o'qituvchi o'z nufuzini qat'iy buyruq yoki bosim orqali emas, balki kompetensiya, adolat va o'zaro ishonch asosida shakllantiradi. Bunday pedagogik pozitsiya o'quvchida o'zini qadrlangan va himoyalangan his qilish imkonini

beradi, bu esa o'quv jarayonidagi faollik hamda motivatsiyani oshiradi. O'qituvchi sinfni boshqarishda keskin nazorat qiluvchi emas, balki yo'naltiruvchi va hamkor sifatida namoyon bo'ladi. Masalan, talabalar shovqin qilayotgan vaziyatda "Faites moins de bruit!" ("Kamroq shovqin qiling!") kabi buyruq ohangidagi murojaat o'rniga, "Je baisse le ton pour que vous puissiez mieux m'écouter" ("Men ovozimni pasaytirayman, shunda siz meni yaxshiroq eshita olasiz") kabi muloyim, ammo samarali ifoda qo'llanilishi mumkin. Bu usul o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi psixologik masofani kamaytiradi, o'zaro hurmatni mustahkamlaydi hamda ijobiy kommunikativ muhit yaratadi.

Shunday qilib, hurmatga asoslangan nufuz zamonaviy sinf boshqaruvining muhim elementi bo'lib, u intizomni majburlash orqali emas, balki ongli hamkorlik va pedagogik mahorat orqali ta'minlashga xizmat qiladi.

2. Sinfidagi odatiy boshlang'ich rituallar: aqliy (kognitiv) faollashuv bosqichi. (Les rituels de classe : la mise en train cognitive). Bu bosqich darsning "kirish darvozasi" bo'lib, talabaning miyasini ona tili rejimidan fransuz tili rejimiga o'tkazadi. Bunday yondashuvda o'quvchi asta-sekin til muhitiga kirib boradi va darsga psixologik hamda kognitiv jihatdan tayyorlanadi. Bunday vaziyatda dars quyidagi elementlarni o'z ichiga oladi:

- **L'entrée en matière:** Har bir dars bir xil tuzilma asosida, lekin turli mazmunda boshlanishi kerak. Bu o'quvchilarda barqarorlik hissini shakllantiradi va darsga tez moslashishga yordam beradi. Masalan, "Le mot du jour" (Kun so'zi). Doskaning burchagiga har kuni bitta yangi qiziqarli ibora yoki ifoda yoziladi. Masalan: C'est la fin des haricots. Bu o'quvchilarda qiziqish uyg'otadi va tilning jonli qo'llanilishiga e'tibor qaratadi.

- **L'aspect affectif:** O'quvchilarning kayfiyatini so'rash orqali o'qituvchi empathie pédagogique (pedagogik empatiya) namoyon etadi. Bu jarayon o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida ijobiy emotsional aloqa o'rnatishga yordam beradi, sinf muhitini iliq va ishonchli qiladi.

Shunday qilib, "rituels de classe" nafaqat tashkiliy bosqich, balki o'quvchini til muhitiga ongli ravishda kiritadigan muhim pedagogik vositadir.

3. Jonlantirish va o'zaro ta'sir: pedagogik uchburchakning harakatdagi ko'rinishi. (L'animation et l'interaction : le triangle pédagogique en mouvement). Sinfni jonlantirish - bu temps de parole de l'enseignant (o'qituvchi nutqi vaqti)ni kamaytirib, temps de parole de l'apprenant (o'quvchi nutqi vaqti)ni ko'paytirish demakdir. Bu yondashuv darsni markazlashgan (o'qituvchi markazli) modeldan o'quvchi markazli modelga o'tkazadi.

- La maïeutique socratique (savol-javob san'ati): Savollar shunday tuzilishi kerakki, o'quvchi faqat "Ha" yoki "Yo'q" deb javob berish bilan cheklanib qolmasin, balki fikrlashga majbur bo'lsin.

- Question fermée (samarasiz) "Est-ce que vous comprenez?" (Tushundingizmi?)
- Question ouverte (samarali) "Comment expliqueriez-vous ce concept à un ami?" (Bu tushunchani do'stingizga qanday tushuntirib berardingiz?) Ochiq savollar o'quvchining tahliliy fikrlashini rivojlantiradi va nutqiy faolligini oshiradi.

• La dynamique de groupe: Kichik guruhlarda ishlash jarayonida interdépendance positive (ijobiy o‘zaro bog‘liqlik) shakllanadi. Bu shuni anglatadiki, har bir o‘quvchi umumiy natijaga erishish uchun boshqalarga tayanadi. Masalan, Jigsaw metodi orqali har bir talaba ma’lumotning faqat bir qismini o‘rganadi va to‘liq matnni tiklash faqat muloqot va hamkorlik orqali mumkin bo‘ladi. Bu usul ham kommunikativ kompetensiyani, ham jamoaviy ishlash ko‘nikmasini rivojlantiradi.

4. **Ko‘rsatmalarni boshqarish: didaktik boshqaruv** (o‘qitish jarayonini yo‘naltirish). (La gestion des consignes : le pilotage didactique). Ko‘pincha darsdagi tartibsizlik o‘quvchining nima qilish kerakligini aniq tushunmasligidan kelib chiqadi. Shuning uchun ko‘rsatmalar (les consignes) aniq, qisqa va tushunarli bo‘lishi zarur. Yaxshi berilgan instruktsiya sinf boshqaruvining samaradorligini oshiradi va vaqt yo‘qotilishini kamaytiradi.

• La vérification de la compréhension: Ko‘rsatma bergandan so‘ng “Tushunarlimi?” deb so‘rash unchalik samarali emas, chunki bu savol aniq tushunishni tekshirmaydi. Buning o‘rniga o‘quvchilardan faol qayta ifodalash talab qilinishi kerak: “Reformulez la consigne avec vos propres mots” (Vazifani o‘z so‘zlaringiz bilan qayta tushuntiring). Bu usul o‘quvchining haqiqiy tushungan-tushunmaganini aniqlashga yordam beradi.

• Le “scaffolding” (zina-poya usuli): Murakkab topshiriqlarni o‘quvchilar uchun bosqichma-bosqich yengillashtirib berish usuli. Bunda vazifa kichik qismlarga (par morcellement) bo‘linadi va har bir bosqich alohida bajariladi. Bu yondashuv o‘quvchiga asta-sekin mustaqil ishlash imkonini yaratadi va qiyinchilikni kamaytiradi.

5. Differensial yondashuv: sinfdagi turli darajadagi o‘quvchilarni boshqarish (xilma-xillikni boshqarish). (La différenciation : gérer l’hétérogénéité). Sinf bir xil darajadagi o‘quvchilardan iborat emas. Shuning uchun o‘qituvchi har bir talabaning o‘rganish tezligi (rythme d’apprentissage) va individual xususiyatlarini hisobga olishi kerak. Bu yondashuv barcha o‘quvchilarning o‘z imkoniyatiga mos ravishda rivojlanishini ta’minlaydi.

• Pédagogie différenciée: Bir xil ta’lim maqsadiga turli yo‘llar orqali erishish tamoyili. Bu yondashuvda topshiriqlar o‘quvchilarning darajasiga moslashtiriladi. Masalan, Matn ustida ishlash jarayonida kuchsizroq o‘quvchilarga texte à trous (bo‘sh joylarni to‘ldirish) topshirig‘i beriladi, kuchliroq o‘quvchilarga esa résumé critique (tanqidiy xulosa yozish) vazifasi topshiriladi. Bu usul har bir o‘quvchining o‘z darajasida ishlashiga imkon yaratadi.

• Le tutorat entre pairs: Tengdoshlar o‘rtasidagi o‘qitish tizimi. Bunda kuchliroq o‘quvchi o‘z sinfdoshiga yordam berish orqali nafaqat unga o‘rgatadi, balki o‘z bilimini ham mustahkamlaydi. Bu jarayon hamkorlik, mas’uliyat va kommunikativ kompetensiyani rivojlantiradi.

Xullas, zamonaviy lingvodidaktikada sinfni boshqarish (la gestion de classe) faqat intizomni ta’minlash jarayoni emas, balki til o‘rganish uchun samarali, psixologik jihatdan qulay va interaktiv muhit yaratishga qaratilgan kompleks pedagogik tizimdir. Ushbu yondashuvda o‘qituvchi an’anaviy bilim beruvchi rolidan chiqib, yo‘naltiruvchi, motivator va pedagogik jarayonni tashkil etuvchi shaxs sifatida namoyon bo‘ladi. Tahlil

qilingan barcha komponentlar pedagogik yondashuv, sinf ritüallari, interaktivlik, ko'rsatmalarni boshqarish hamda differensial ta'lim bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lib, o'quvchining faol ishtirokini ta'minlashga xizmat qiladi. Bu elementlar orqali o'quvchi nafaqat bilim oladi, balki tilni amalda qo'llash, mustaqil fikrlash, hamkorlikda ishlash va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish imkoniga ega bo'ladi.

Shunday qilib, zamonaviy sinf boshqaruvi o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi munosabatni yangi bosqichga olib chiqadi: u buyruq va passiv qabul qilishga emas, balki hurmat, hamkorlik va faol muloqotga asoslangan ta'lim muhitini shakllantiradi. Natijada sinf oddiy o'quv joyi emas, balki tilni o'rganish, tajriba qilish va shaxs sifatida rivojlanish maydoniga aylanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Baxodurovna, N. D. (2025). ON THE FEATURES OF EXPRESSING EXCLAMATIONS IN THE FRENCH LANGUAGE (BASED ON MONOSYLLABIC WORDS). Eurasian Journal of Social Sciences, Philosophy and Culture, 5(4), 159-162.
2. Baxodurovna, N. D. (2025). ON THE FEATURES OF EXPRESSING EXCLAMATIONS IN THE FRENCH LANGUAGE (BASED ON MONOSYLLABIC WORDS). Eurasian Journal of Social Sciences, Philosophy and Culture, 5(4), 159-162.
3. Baxodurovna, N. D. (2025). ON THE FEATURES OF EXPRESSING EXCLAMATIONS IN THE FRENCH LANGUAGE (BASED ON MONOSYLLABIC WORDS). Eurasian Journal of Social Sciences, Philosophy and Culture, 5(4), 159-162.
4. Nasimova, D. B. (2016). ENRICH THE LEXICON BY THE ETYMOLOGY (ON THE EXAMPLE OF THE FRENCH LANGUAGE). Ученый XXI века, (12), 25-27.

